2.1.4. Põhiõiguste lepingutest kõrvalekaldumine

Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti (KPÕRP) artikli 4 lg 1 sätestab sarnaselt EIÕK-i artikliga 15 õiguse taganeda paktiga võetud kohustustest, kui olukord on sedavõrd terav, et ähvardab rahva püsimajäämist. Sama artikli lg 3 paneb kohustuse, et ÜRO kaudu teavitatakse paktiga liitunud riike rakendatud abinõudest, mis toovad kaasa KPÕRP-i kohustuste derogatsiooni.

EIÕK-i artiklit 15 ja KPÕRP-i artiklit 4 ei kohaldata automaatselt, nende aktiveerimiseks peab riik tegema teavitamistoiminguid. Lepingutest kõrvalekaldumisest teavitamine on eelkõige vajalik, et välistada Eesti rahvusvahelis-õiguslik vastutus sammude eest, mis on astutud kriisiolukorra lahendamiseks.

Teavitamine ei peata põhiseadusest tulenevate riigisiseste põhiõiguste ja -vabaduste kehtivust. Teavitamine on vajalik, kui riigisiseste meetmete kehtestamisel jõutakse veendumusele, et need väljuvad EIÕK-i või KPÕRP-iga tavapäraselt lubatavate piirangute raamidest. Euroopa Nõukogu soovitab vältida teavitusi, mille sõnastus jätab mulje, et teade lepingu täitmise ajutise peatamise kohta on esitatud „igaks juhuks" (vt riikide praktika ülevaadet EIÕK-i artikli 15 rakendamisel, punkt 82).

EIÕK-i artikli 15 alusel tehtav teavitus tuleks saata arvestusega, et see jõustub kättesaamisel Euroopa Nõukogu sekretariaadis (vt ka riikide praktika ülevaadet EIÕK-i artikli 15 rakendamisel, punkt 21). EIÕK-i alusel esitatud teavituse kehtivuse ja lubatavuse üle jääb lõplikuks otsustajaks EIK (vt ülevaadet kohtupraktikast). Kuna teavitamist vajavad põhiõiguste väga intensiivsed piirangud, on teavitamise riigisisesesse otsustusprotsessi kaasatud Vabariigi Valitsus,
kes annab eelneva heakskiidu kavandatavale teavitusele kabinetinõupidamisel (vt ka riikide

praktika ülevaadet EIÕK-i artikli 15 rakendamisel, lk 8–13). KORKS võtab seega arvesse kogemusi COVID-pandeemia ajal 20. märtsil 2020 Välisministeeriumi noodiga EIÕK-i artikli 15 ja KPÕRP-i artikli 4 alusel esitatud teavituse sõnastamise (ingl *measures may involve a derogation from certain obligations* – e.k meetmed võivad hõlmata erisuste tegemist teatud kohustuste täitmisel) ja menetlemisega, kui teavitamise otsustamiseks konsulteeris Välisministeerium Riigikantselei ja Õiguskantsleri Kantseleiga.

Viimati uuendatud 24.09.2026